

ศึกษาการรักษาอุโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท*

A STUDY OF WOMEN HOLD TAKING UPOSATHASILA WHICH ARE APPEARED IN BUDDHIST COMMENTARY (ATHAKATHA DHAMMAPADA)

พระครูสมุทรกฤตภาส สุกิจใจ

PhraKhru Samukritipas Sukijo

พระครูโกศลธรรมาภิกข

Phrakrukosolattakit

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

Phra Nattapong Yanamatee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

อุทัย เอกสะพัง

Uthai eksaphang

มหาวิทยาลัยทักษิณ

Thaksin University, Thailand

E-mail: nattapongsongsam@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์การรักษาอุโบสถศีลของสตรีในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาการรักษาอุโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ความรู้ใหม่ในการรักษาอุโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท การวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มสตรี ที่มาการรักษาอุโบสถศีล จำนวน 10 คน คัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่า

1. สตรีส่วนใหญ่ในปัจจุบันไปสมาทานข้อศีลกับพระที่วัด เพราะที่วัดสะดวกกว่าการรักษาอุโบสถปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางวัดกำหนดไว้ โดยสมาทานอุโบสถศีล รับ ศีล 8 มา รักษา กิจกรรมที่ใช้ในการปฏิบัติธรรม คือ นั่งสมาธิ เดินจงกรม ฟังเทศน์ฟังธรรม และสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น

* Received 13 May 2019; Revised 27 June 2019; Accepted 28 June 2019.

2. การรักษาศูโบสถศีลยังสามารถแบ่งตามระยะเวลาที่เข้าเป็น 3 ประเภท คือ 1) ปกติอุโบสถ 2) ปฏิจาครอุโบสถ และ 3) ปาฏิหาริย์อุโบสถ

3. รูปแบบและองค์ความรู้ใหม่ในการรักษาศูโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ได้แก่ การรักษาศูโบสถศีลที่มุ่งเน้นการปฏิบัติทางกาย จิต ปัญญา และใช้หลักธรรมเป็นตัวเชื่อมในการยึดถือโดยใช้คุณธรรม (เน้นจิตใจ) จริยธรรม (เน้นความรู้) และศีลธรรม (เน้นปฏิบัติ) นำมาปฏิบัติเพื่อพัฒนารู้เท่าทันกิเลสและยกระดับจิตใจรู้จักการละอายต่อบาป

คำสำคัญ: การรักษาศูโบสถศีล, สตรี, คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

ABSTRACT

The thesis entitled The Study Of How Women Taking Uposathasila From The Atthakatha Dhammpada Scriptures In Thai Society has three objectives: 1) to study of women taking Uposathasila at the present time 2) to study of women taking Uposathasila which is appeared in Dhammapada commentary scripture and 3) to research about pattern and new knowledge of a women taking Uposathasila which are appeared in Dhammapada commentary scripture and Thai society, This research is qualitative research, data collection by documents, indept interview from 10 women who are taking Uposathasila and data analyzing leads to integration and new knowledge.

The research found that:

1. Now a day most women will going to take an oath to observe the moral with a monk at the temple because of quite convenience more than taking Uposathasila by following the all temple determine. For taking Uposathasila and keeping 8 precepts by meditate, walking meditation, listen to sermon and observance of precepts for morning – evening chant.

2. For taking Uposathasila can be divided by 3 enter duration such as (1) Pokati Uposatha (taking Uposatha for one day and night) (2) Patichakhara Uposatha (taking Uposatha for 3 days) (3) Patihariyapuk Uposatha (taking Uposatha for Rains-Retreat Buddhist Lent 3 months)

3. The research about pattern and new knowledge of a women taking Uposathasila which are appeared in Dhammapada such as to observe Uposathasila precepts by focus on physical, mind and wisdom practice. Holding Dharmic principle for moral (mind), ethical (knowledge) and morality (behavior)

that used for develop themselves and saw through human passion to improve one's mind and shame feeling of sin.

Keywords: Uposathasila, Women, Athakatha Dhammapada

บทนำ

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในทางสังคมได้ชัดเจนมากที่สุด ได้แก่ คำสอนและหลักปฏิบัติในชั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย วาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อย และเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่นั้นนั้น เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามความตกลงนับถือของพวกตน หรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์และความดีงามสูงสุด ศีลในพระพุทธศาสนาเป็นหลักความประพฤติทางกาย วาจาและการเลี้ยงชีพสุจริต โดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดังเว้นจากทุจริต เพื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลาย การฝึกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจ ศีลเมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภาพ จิตใจจะเป็นอิสระจากตัณหา คุณธรรมที่มีฐานมาจากศีลย่อมมีคุณค่าที่รักษา และส่งเสริมคุณภาพของจิตใจ ประโยชน์ที่ต้องการจากศีลคือการควบคุมความประพฤติป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่ว จิตใจสงบจากกิเลสเป็นสมาธิที่ส่งคุณค่า สมองปัญญาที่เกื้อกูลแก่การกำจัดอวิชชา และความบริสุทธิ์หลุดพ้น ดังนั้น ศีลจึงเป็นหลักความประพฤติที่ต่อเนื่องกันตามเหตุผล เป็นระบบจริยธรรม เพราะผู้ปฏิบัติจะประพฤติได้ถูกต้องก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในระบบและเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานอยู่ด้วยการปลูกฝังให้มีศีล ด้วยการเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี การสั่งสอนที่ถูกต้องนำหลักการมาประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยความไม่ประมาท (พระอุบล กตปุณฺโญ (แก้ววงศ์ล้อม), 2537)

เมื่อต้องการจะปฏิบัติฝึกฝนตนให้ดียิ่งขึ้นไป ก็ประพฤติปฏิบัติมันอยู่ในศีลของตนเพื่อความเจริญงอกงามแห่งศีล ทำให้การรักษาอุโบสถศีลจึงเกิดขึ้นในกลุ่มสตรีมากขึ้น เพราะการรักษาอุโบสถศีลเป็นเรื่องของกุศลกรรมที่สำคัญประการหนึ่งของคฤหัสถ์ ผู้ปรารถนาความเจริญอันเป็นบุญกุศลเฉพาะตน หยุดการงานของฆราวาสมีทำนา ทำไร่เป็นต้น ไว้ชั่วคราวแล้วมาทำกิจกรรมทางศาสนา เป็นการขัดเกลากิเลสอย่างหยาบให้เบาบาง เป็นทางแห่งความสงบอันเป็นความสุขสูงสุดในพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นพุทธศาสนิกชนผู้ครองเรือนควรหาโอกาสประพฤติปฏิบัติตามสมควรแก่กำลังอุโบสถศีลนั้น มีผู้ปฏิบัติกันมาก่อนพุทธกาล และเป็นชื่อของวันที่เจ้าลัทธิทั้งหลาย กำหนดไว้เพื่อความสะดวกในการทำกิจกรรมตามลัทธิของตนมีการงดอาหาร เป็นต้น ต่อมาเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก จึงทรงบัญญัติอุโบสถศีลอันประกอบด้วยองค์ 8 พร้อม ทั้งไตรสรณคมน์ เพราะฉะนั้น อุโบสถศีลจึงมี 2 อย่าง คือ

1. อุโบสถศีลนอกพุทธกาล ได้แก่ การเข้าจำด้วยการงดอาหารตั้งแต่เที่ยงวันไปในวันที่กำหนดไว้ ดังที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ในอรรถกถาคังคมาลชาดก อัญญานิบัติว่า บุตร และภรรยาที่ดี บริวารชนที่ดี ของเศรษฐีนั้นโดยที่สุตแม่คนเลี้ยงโคในเรือนนั้น ทั้งหมดล้วนเข้าจำอุโบสถศีลเดือนละ 6 วัน

2. อุโบสถศีลในสมัยพุทธกาล ได้แก่ อุโบสถศีลที่เป็นพุทธบัญญัติ ประกอบด้วย ไตรสรณคัมภ์ และองค์ 8 ประการ มี ปาณาติบาต เป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

อุบาสก อุบาสิกา ผู้รักษากุโบสถศีลในสังคมไทยในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษากุโบสถศีล บ้างก็มีอายุมากบ้างก็ประสบปัญหาต่าง ๆ จึงไม่สามารถรักษาได้อย่างจริงจัง จึงต้องอาศัยคณะสงฆ์ในการสนับสนุน และส่งเสริมให้แต่ละวัดจัดกิจกรรมในการรักษากุโบสถศีล เป็นแบบแผนในการรักษากุโบสถศีล และจรรโลงพระพุทธศาสนาให้สืบไปด้วย อุโบสถศีลเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น (บุรพบท) เพื่อบรรลุปาหนายสูงสุดของชีวิต คือ พระนิพพาน นอกจากนี้ การรักษากุโบสถศีลยังทำให้พระพุทธศาสนาไม่ขาดสูญซึ่งพุทธบริษัทคือ อุบาสกและอุบาสิกา ผู้นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายคฤหัสถ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เนื่องจากพระพุทธศาสนาไม่อาจดำรงอยู่ได้นานหากขาดผู้สืบทอดศาสนา และการรักษากุโบสถศีลยังทำให้เกิดความสงบสุขในส่วนปัจเจกบุคคลและสังคมส่วนรวมด้วย

จากปัญหาที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการรักษากุโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท เพื่อศึกษาผลของการรักษากุโบสถศีลของสตรีในสังคมไทยว่า เกิดผลดีแก่ผู้ประพฤติและปฏิบัติอย่างไร ทั้งนี้เพื่อที่จะเป็นบรรทัดฐานให้อนุชนคนรุ่นหลังได้เจริญรอยตาม เพื่อเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การรักษากุโบสถศีลของสตรีในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาการรักษากุโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท
3. เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ความรู้ใหม่ในการรักษากุโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาการรักษากุโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านผู้ให้ข้อมูล (Key Information) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาข้อมูลการรักษาอุโบสถศีลของวัดในจังหวัดสงขลา โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มสตรี ที่มาการรักษาอุโบสถศีลในจังหวัดสงขลา จำนวน 10 ท่าน

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ คือ วรรณคดี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 ด้านสถานที่ คือ วัดที่อยู่ในจังหวัดสงขลา

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์

3. ด้านการเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิธีการวิจัยแบบวิภาษวิธี (dialectic method) และแบบมีการหาเหตุผลด้วยการใช้วิจารณ์ญาณ (discursive method) ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัยและวิจารณ์ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการรักษาอุโบสถศีลของวัดในจังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการณ์การรักษาอุโบสถศีลของสตรีในปัจจุบันพบว่า พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีลของสตรีเป็นสิ่งที่สตรีผู้ที่เข้ามารักษาอุโบสถศีลรับ ศีล 8 มารักษา กิจกรรมที่ใช้ในการปฏิบัติธรรม คือ นั่งสมาธิ เดินจงกรม ฟังเทศน์ ฟังธรรม และ สวดมนต์ทำวัตรเช้า – เย็น อยู่จำศีลพิงรักษากาย วาจา กระทำตามที่ได้ตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้จนสิ้นกำหนดเวลาพยายามรักษากาย วาจา มันอยู่ในศีลตลอด อย่าให้ศีลข้อใดข้อหนึ่งขาด หรือทะเลาะต่างพร้อยมัวหมอง ถ้ารักษาบ่อย ๆ อย่างต่อเนื่องยาวนานก็จะส่งผลที่ดีต่อชีวิตของผู้ที่รักษาศีลจะอบรมจิตใจให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิ สมาธิจะอบรมปัญญาให้แตกกล้า สามารถที่จะรู้ธรรมเห็นธรรมนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของตนเอง ตลอดถึงบรรลุมรรคผลนิพพานได้ สตรีส่วนใหญ่ในปัจจุบันไปสมาทานขอศีลกับพระที่วัด เพราะที่วัดสะดวกกว่าการรักษาอุโบสถปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางวัดกำหนดไว้ โดยสมาทานอุโบสถศีล

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการรักษาอุโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท พบว่า บุคคลผู้จะเข้าจำอุโบสถศีลนั้นพึงตั้งใจว่า พรุ่งนี้เราจักรักษาอุโบสถควรเตรียมตัวให้พร้อม ด้วยการจัดเตรียมอาหารให้พร้อมสำหรับวันอุโบสถ และตรวจตราการทำงานให้เรียบร้อยเสียก่อน การงานอะไรที่ควรส่งคนที่บ้านไว้ว่าอย่างไรให้มอบหมายเสียให้เรียบร้อย เมื่อเข้าจำอุโบสถไม่ควรจัดแจงการทำงานที่เป็นการกระทำที่เบียดเบียนผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ผู้เข้าจำอุโบสถพึงปลดเปลื้องปณิธาน คือความกังวลห่วงใยต่าง ๆ ออกไปเสีย ในวันอุโบสถผู้รักษาอุโบสถ พึงทำการกำหนดกาลว่า เราจักรักษาอุโบสถตลอดวันนี้และคืนนี้ แล้ว

เปล่งวาจาสมาทานองค์อุโบสถ 8 ประการ ในสำนักของภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกหรืออุบาสิกาผู้รู้ลักษณะของศีล 8 แต่เขารู้สึกว่าหากปฏิบัติตามศีล 8 ด้วยภาษาบาลี ส่วนผู้ไม่รู้ภาษาบาลี ควรอธิษฐานว่า ข้าพเจ้าอธิษฐานอุโบสถที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ ไว้แล้ว (พุทธบัญญัติอุโบสถ อธิษฐาน) ผู้สมาทานอุโบสถควรรับประทานอาหารแต่เช้า ไม่ควรทำกิจใด ๆ อย่างอื่น ไม่ควรปล่อยเวลาให้ล่วงไปควรทำการนบอายุของตนว่าสิ้นไปเท่าใด และพึงระลึกถึงความตายเป็นอารมณ์เมื่อบริโภคอาหารก็ควรบริโภคเหมือนภิกษุผู้มีภัตตรเป็นประจำแล้วไปสูวิหารหรือวัด เพื่อฟังธรรมศึกษาธรรม สนทนาธรรมหรือมนสิการบรรดาอารมณ์ 38 อารมณ์ อย่างใดอย่างหนึ่งการรักษาศีลอุโบสถศีลยังสามารถแบ่งตามระยะเวลาที่เข้าเป็น 3 ประเภท คือ 1) ปกติอุโบสถ 2) ปฏิภาครอุโบสถ และ 3) ปาฏิหาริย์อุโบสถ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ความรู้ใหม่ในการรักษาศีลอุโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท พบว่า การรักษาศีลอุโบสถศีลที่มุ่งเน้นการปฏิบัติทางกาย จิต ปัญญา และใช้หลักธรรมเป็นตัวเชื่อมในการยึดถือโดยใช้คุณธรรม (เน้นจิตใจ) จริยธรรม (เน้นความรู้) และศีลธรรม (เน้นปฏิบัติ) นำมาปฏิบัติเพื่อพัฒนารู้เท่าทันกิเลสและยกระดับจิตใจรู้จักการละอายต่อบาป

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง ศึกษาการรักษาศีลอุโบสถศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท พบประเด็นสำคัญสามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพการณ์การรักษาศีลอุโบสถศีลของสตรีในปัจจุบัน ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มองงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ งานวิจัยของ ประเสริฐ ทองเกตุ ได้ศึกษาเรื่องเหตุผลของการตัดสินใจบวชชีและความต้องการทางการศึกษาของแม่ชีไทย (ประเสริฐ ทองเกตุ, 2549) ได้กล่าวว่า สตรีไทยส่วนใหญ่ตัดสินใจบวชชี เนื่องจากมีความศรัทธาในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยากได้กุศลและเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต และเพื่อแก้บนสะเดาะเคราะห์หรือเกี่ยวกับความเชื่อของอำนาจเหนือธรรมชาติ (โชคลาง) ซึ่งสังคมไทยเชื่อว่าควรแสวงหาความสงบ การพักผ่อนและสร้างบุญกุศลได้รับความสุขใจโดยการปฏิบัติธรรม เป็นที่น่าสังเกตว่า เหตุผลอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือพระศาสนาและสังคม ความต้องการความสงบไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับโลกโลกภายนอก ความต้องการแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว ความต้องการพัฒนาความรู้พัฒนาคุณภาพของชีวิตการขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูหรือการช่วยเหลือกิจการงานในชีวิตประจำวัน และญาติ เพื่อนสนิท บุคคลอื่น ๆ ขวนให้บวชไม่ใช่สิ่งสำคัญ ส่วนใหญ่สตรีผู้บวชได้กำหนดเป้าหมายของชีวิตไว้ว่าจะสนับสนุนช่วยเหลืองานพระศาสนาและสังคมอย่างเต็มความสามารถ มีความต้องการอยู่อย่างสงบมีโอกาสดำเนินการความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการบำเพ็ญประโยชน์และบรรลุเป้าหมายของชีวิตในการบวช

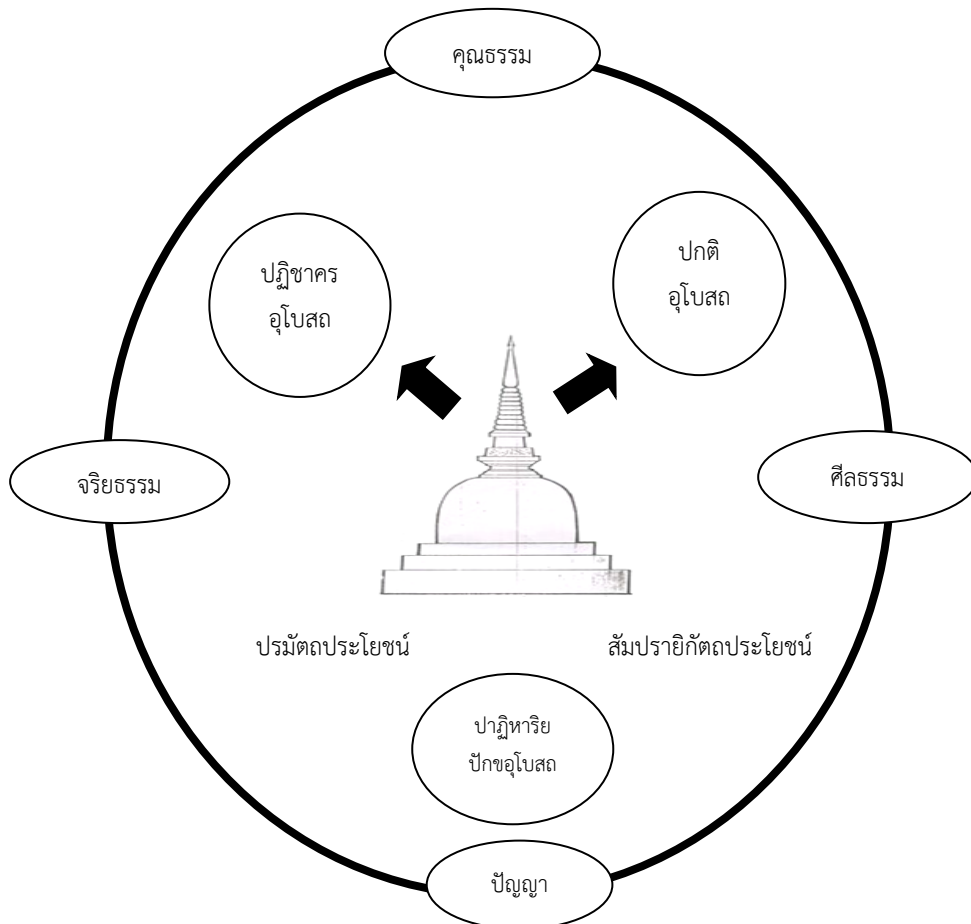

2. การรักษาศิลปะของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ งานวิจัยของ บรรจบ บรรณรุจิ ได้ศึกษาเรื่อง พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล (บรรจบ บรรณรุจิ, 2548) ได้กล่าวว่า ภิกษุณีในสมัยพุทธกาลว่าสตรีที่บวชเป็นภิกษุณีมีความสามารถในการศึกษาวิชาการหลายสาขา ทั้งทางโลกและทางธรรม เชี่ยวชาญในศิลปวิทยาการต่าง ๆ วิถีชีวิตที่เป็นอยู่ในสถานภาพ ภิกษุณีต้องมีความเข้มแข็งอดทนต่อสภาพแวดล้อมของสังคม และอิทธิพลของค่านิยมต่าง ศาสนา ต้องสนใจใฝ่ศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและช่วยเหลือสังคมตามความสามารถ หญิงชายนั้นแตกต่างกันในเรื่องเพศและเมื่อบวชแล้วก็แตกต่างกันในรูปแบบ สาเหตุในการออกบวชก็แตกต่างกันส่วนจุดมุ่งหมายในการบวชเหมือนกัน คือ เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน จะถึงจุดหมายช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับบุญบารมีและกุศลที่สั่งสมไว้ของแต่ละรูป เมื่อภิกษุณีได้บรรลุธรรมแล้วยังได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นควบคู่กัน

3. รูปแบบและองค์ความรู้ใหม่ในการรักษาศิลปะของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานที่ศึกษาใกล้เคียงกัน คือ งานวิจัยของ ปาริชาติ นนทกานนท์ ได้วิจัยเรื่อง สตรีในพุทธปรัชญาวาทธรรมาที่พุทธปรัชญามีต่อสตรี (ปาริชาติ นนทกานนท์, 2549) คือ หลักธรรมมีความสัมพันธ์กับแนวความคิดเกี่ยวกับสตรีเท่าที่มองเห็นความเท่าเทียมกันของหญิงชายนั้นเพราะอยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์ หรือกฎแห่งกรรม ต้องเผชิญกับความทุกข์ในโลกด้วยกันทั้งนั้น เป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพานเป็นบรมสุข ชายหญิงทุกคนมีสิทธิ์เข้าถึงหรือบรรลุได้ด้วยการปฏิบัติอย่างแท้จริง และรสแห่งความสุข คือ พระนิพพาน อันเป็นวิมุตติรสก็เป็นรสเดียวกัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ชายและหญิงต่างกันโดยสรีระ แต่จิตใจเป็นธรรมชาติมีความเท่าเทียมกันโดยคุณธรรมที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ด้วยปัญญา พุทธปรัชญามีแนวคิดเรื่องความยุติธรรม สิทธิเสมอภาคระหว่างเพศ และความพยายาม ซึ่งเป็นความสอดคล้องกับความคิดหรืออุทาหรณ์ของคนรุ่นใหม่ ซึ่งมีความต้องการความยุติธรรมและความเสมอภาคทางเพศเช่นเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่

สรุป

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สรุปได้ว่า สตรีในสังคมไทยปัจจุบันบางส่วนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีล หรือยังไม่ชัดเจน โดยส่วนหนึ่งมีความเข้าใจว่าการรักษาอุโบสถศีลนั้น เป็นการมารักษาศีลที่วัดในวันพระขึ้น หรือแรม 8 ค่ำ 14 ค่ำ 15 ค่ำ วันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น และการมารักษาศีลก็เพื่อต้องการรักษากาย วาจาให้สงบ เพื่อกำจัดกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้เบาบางลง และได้พักผ่อนร่างกาย และจิตใจ เมื่อร่างกายและจิตใจได้รับการชำระให้บริสุทธิ์ ก็จะเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติสมาธิ ปัญญาได้ดีขึ้น และผู้ที่มารักษาอุโบสถศีลนั้นส่วนมากมีแต่คนแก่ถือว่ามาพักผ่อนร่างกายและได้ทำบุญสร้างกุศลด้วย จะมีบ้างที่เป็นผู้มีปัญหา ผู้ที่ว่างงานหันหน้าเข้าวัด หรือบางคนก็ตาม ๆ เพื่อนมา บางคนก็เห็นพ่อแม่มาวัดแต่เด็กก็มีจิตศรัทธาพอมีเวลาว่างก็มาถือศีลที่วัด และการมารักษาอุโบสถศีล

ส่วนมากจะรักษากันในเทศกาลวันเข้าพรรษา พอออกพรรษาแล้วผู้มารักษาศีลก็น้อยลง การแต่งกายนิยมแต่งชุดขาว เพราะสะอาดดูเป็นระเบียบเรียบร้อยส่วนในสมัยพุทธกาลไม่ได้ระบุหรือกำหนดเครื่องแต่งกายว่าจะต้องเป็นสีอะไร

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สรุปได้ว่า การรักษาศีลของสตรีในคัมภีร์อรกถาธรรมบทนั้นมีหลายคน และแต่ละคนมีวิธีการในการบำเพ็ญบารมีด้วยการรักษาศีลที่แตกต่างกัน กระทำความดีต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองนั้นได้บรรลุธรรมตามที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสอนเอาไว้ การรักษาศีลยังสามารถแบ่งตามระยะเวลาที่เข้าจำได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ปกติอุโบสถ คือ อุโบสถที่รักษาในวันที่กำหนดไว้ตามปกติตลอดวันหนึ่งคืนหนึ่ง ในวันขึ้นหรือแรม 8 ค่ำ 14 ค่ำ หรือ 15 ค่ำ

2. ปฏิภาครอุโบสถ หมายถึง วันที่รักษาศีลที่พิเศษขึ้นไปอีกกว่า ปกติ คือ รักษา 3 วัน เรียกว่า วันรับ วันรักษา และวันส่ง

3. ปาฏิหาริย์ปักขอุโบสถ คือ อุโบสถที่ฟังนำไป คือ ให้เป็นไปตามที่กำหนดเป็นประจำในแต่ละปี หมายความว่า ในแต่ละปีมีช่วงเวลาที่กำหนดไว้เฉพาะที่จะรักษา เช่น รักษาตลอด 3 เดือน ในกาลเข้าพรรษา ถ้าไม่อาจรักษาได้ตลอด 3 เดือน ก็ให้รักษา 1 เดือน หรือครึ่งเดือนในเขตการแสวงหาภุชของพระภิกษุอุโบสถยังแบ่งประเภทของผู้รักษาศีลได้ 3 ประเภท คือ 1) โคปาลกอุโบสถ คือ อุโบสถของบุคคลผู้รักษาเหมือนคนรับจ้างเลี้ยงโค สักแต่ว่า สมาทานศีลแล้วทนคอยรักษาไม่ให้ขาดเพียงให้พ้นวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น ไม่ใส่ใจฝึกฝนอบรมตนในการบำเพ็ญกุศลให้ยิ่ง ๆ ขึ้น 2) นิคคณอุโบสถ เป็นการรักษาศีลของพวกนอกศาสนา คือ พวกนิครนถ์ ที่ถืออุโบสถแบบตั้งเจตนางดเว้นมีเขตจำกัด เลือกกระทำไม่งดเว้นทั้งหมด และ 3) อริยอุโบสถศีล ได้แก่ อุโบสถที่อุบาสก อุบาสิการักษาอย่างประเสริฐ เมื่อสมาทานแล้วตั้งใจชำระจิตของตนให้สะอาดปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง มีการเจริญสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ระลึกถึงอนุสติ 6 คือ พุธานุสติธัมมานุสติ สังฆานุสติ สีลานุสติ จาคานุสติ และเทวตานุสติ อยู่เสมอ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สรุปได้ว่า จากองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการรักษาศีลของสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์อรกถาธรรมบท ได้แก่ การรักษาศีลที่มุ่งเน้นการปฏิบัติทางกาย จิต ปัญญา และใช้หลักธรรมเป็นตัวเชื่อมในการยึดถือโดยใช้คุณธรรม (เน้นจิตใจ) จริยธรรม (เน้นความรู้) และศีลธรรม (เน้นปฏิบัติ) นำมาปฏิบัติเพื่อพัฒนารู้เท่าทันกิเลสและยกระดับจิตใจรู้จักการละอายต่อบาป การรักษาศีลทำให้มีสุขภาพทางกายที่แข็งแรง ทั้งยังทำให้ครอบครัวของมีความสุข ยังได้ประโยชน์และสุข 3 ประการ คือ

1. ทัศนคติที่มีต่อการปฏิบัติ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในโลกนี้ และความสุขในโลกนี้ คือความสุขในปัจจุบัน คือ ตัดความกังวลวุ่นวายในการกิจการงานเสียได้ เปิด

โอกาสให้ตนได้ชำระกาย วาจา ใจ ให้สะอาดหมดจด เพิ่มพูนบุญกุศลให้แก่ตนลด ละ เลิก กิเลส ในตนให้เบาบาง ได้รับความบันเทิงใจ ว่าตนได้ทำความดี และได้รับยกย่องจากคนทั่วไป

2. สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์เบื้องต้น ประโยชน์ในโลกหน้าและ ความสุขในโลกหน้า คือความสุขในโลกสวรรค์

3. ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์สูงสุด คือ พระนิพพาน และความสุขอันสูงสุด คือ ความสุขอันเกิดแต่นิพพาน ปรมัตถประโยชน์ คือ การดับทุกข์โดยไม่เหลือ ถือเป็นประโยชน์ อันสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรี ผู้รักษาอุโบสถศีล แม้ไม่อาจที่จะบรรลุได้ในชาตินี้ หากหมั่นประกอบความดีฝึกฝนอบรมตนตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ไปเรื่อย ๆ ย่อมสามารถที่จะบรรลุประโยชน์สูงสุดได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถาบันสงฆ์ ควรให้การส่งเสริมในการเผยแผ่ความรู้ความเข้าใจ ในการ รักษาอุโบสถศีลให้แก่ชาวพุทธ ด้วยการจัดกิจกรรมในวันพระ และวันสำคัญทางพุทธศาสนาให้ มากขึ้นเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปปฏิบัติเป็นชีวิตประจำวัน จนไปสู่การปฏิบัติในทางธรรม

1.2 สถาบันครอบครัว ควรมีการปลูกฝังหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ให้แก่บุตร หลาน ในข้อปฏิบัติที่เกี่ยวกับเรื่องประเพณีการรักษาอุโบสถศีล มีการงดบริโภค อาหาร ในตอนบ่ายและค่ำ เป็นการฝึกตนให้คุ้นเคยกับชีวิตที่อดอยาก เมื่อประสบกับความขัด สนจริง ๆ จะได้ไม่ลำบากเรื่องการบริโภค ให้ความสำคัญต่อการรักษาคุณค่าทางจิตใจ เพื่อให้ เกิดการสำรวมตนไม่ฟุ้งเพ้อ รู้จักการประหยัด และเป็นการฝึกให้เป็นคนที่มีจิตใจที่เข้มแข็ง อดทน

1.3 สถาบันการศึกษา ควรจัดเรียนการสอนเกี่ยวกับการถืออุโบสถศีลไว้ใน หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง เพื่อให้นักเรียนเยาวชนได้เรียนรู้ในหลักคำสอนของ พุทธศาสนาว่ายังมีหลักปฏิบัติที่เป็นทางเลือกในการขัดเกลาจิตใจตนเพื่อการเป็นอยู่อย่างสุข สงบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการรักษาอุโบสถศีลกับการแก้ไขปัญหาของสังคมไทยใน ปัจจุบัน

2.2 ศึกษาเปรียบเทียบการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนในสังคมเมือง กับสังคมชนบทที่มีต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- บรรจบ บรรณรุจิ. (2548). *พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประเสริฐ ทองเกต. (2549). *เหตุผลของการตัดสินใจบวชชีและความต้องการการศึกษาของแม่ชีไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปาริชาติ นนทกานนท์. (2549). *แนวความคิดเกี่ยวกับสตรีในพุทธปรัชญา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงศ์ล้อม). (2537). *การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.